

การศึกษาพฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวและการประมาณการความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับศูนย์ข้าวชุมชน

โครงการศึกษาพฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวและการประมาณการความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าว สำหรับศูนย์ข้าวชุมชน

รองศาสตราจารย์ ดร.มาษะสิริ เชาวกุล และ คณะ

Study on the Usage Behavior of Rice Seed and the Estimation of Demand for Rice Seed
for Community Rice Centers

Associate Professor Dr. Makasiri Chaowagul and team

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
65000

Faculty of Business Administration , Economics and Communication , Naresuan University
, Muang District , Phitsanulok province 65000

E-mail address : makasiric@nu.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรเพื่อนำไปประมาณการความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับศูนย์ข้าวชุมชน โดยเก็บข้อมูลพฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในปีเพาะปลูก 2561/62 จำนวน 821 ครัวเรือนที่ทำนารอบศูนย์ข้าวชุมชนจำนวน 10 ศูนย์ในจังหวัดกำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตรและนครสวรรค์ และเก็บข้อมูลการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของสมาชิกของศูนย์ข้าวชุมชนเหล่านี้ด้วยจำนวน 141 คน และสัมภาษณ์ถึงการบริหารจัดการศูนย์ข้าวชุมชนจากกลุ่มผู้บริหารศูนย์ข้าวชุมชนทั้ง 10 แห่งนี้ด้วย นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลจากการลงทะเบียนเกษตรกรก่อนฤดูการเพาะปลูกข้าวในเรื่องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวและพื้นที่เพาะปลูกข้าวในการปลูกข้าวนาปรังและข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2560/61 ถึง 2561/62 เป็นรายพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้ในตำบลที่ศูนย์ข้าวชุมชนตั้งอยู่ มาช่วยเสริมในการคาดการณ์ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับแต่ละศูนย์ข้าวชุมชนเหล่านี้

ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ยคนละ 27 ปี พื้นที่ปลูกข้าวโดยปกติเฉลี่ยต่อครัวเรือนระหว่างฤดูฝนและฤดูแล้ง เท่ากับ 30.619 และ 28.048 ไร่ ตามลำดับ โดยครัวเรือนตัวอย่างร้อยละ 75.2 ทำนาปีละ 2 ครั้ง กว่าร้อยละ 90 ของ

พื้นที่ปลูกข้าวนาปรังและข้าวนาปีใช้วิธีนาหว่านน้ำตม ผลผลิตต่อไร่สำหรับนาปรังคือ 757.63 กิโลกรัม/ไร่ และ 796.0 กิโลกรัม/ไร่สำหรับนาปี อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ในการทำนาปรังและนาปีเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือ 28 กิโลกรัม/ไร่ โดยประมาณร้อยละ 29 เป็นเมล็ดพันธุ์ของตนเอง และร้อยละ 17 เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อจากศูนย์ข้าวชุมชน ที่เหลือเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อจากแหล่งอื่น เกษตรกรเพียงร้อยละ 51.5 เท่านั้นที่เคยซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์ข้าวชุมชนในตำบลของตนเอง เหตุผลสำคัญที่ไม่ซื้อคือ พันธุ์ข้าวที่ศูนย์ข้าวชุมชนผลิตไม่มีความหลากหลาย และมีปริมาณน้อย ทั้งนี้เพราะศูนย์ข้าวชุมชนมีปัญหาที่ว่าเครื่องคัดคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐนั้นมีการผลิตน้อย คือ ไม่เกิน 5 ตันต่อวัน ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก โดยเฉพาะในฤดูเก็บเกี่ยว

ข้อจำกัดข้างต้น ทำให้ศูนย์ข้าวชุมชนต้องเลือกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉพาะพันธุ์ที่เกษตรกรในพื้นที่ใช้กันเป็นส่วนใหญ่ จากข้อมูลที่เกษตรกรต้องลงทะเบียนกับเกษตรตำบลก่อนการเพาะปลูกข้าวทุกฤดูการผลิตสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ในปีเพาะปลูก 2560/61 ถึง 2561/62 ทั้งข้าวนาปีและนาปรัง พบว่า พันธุ์ที่มีเกษตรกรลงทะเบียนไว้มากที่สุดเรียงตามลำดับพื้นที่ปลูก 5 พันธุ์สำหรับการเพาะปลูกนาปี คือ กข49 กข41 พิษณุโลก 2 ขาวดอกมะลิ 105 และกข29 ส่วนในฤดูแล้งคือ กข49 กข41 พิษณุโลก 2 กข29 และ กข57 ซึ่งเมื่อผนวกกับข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกข้าวของตำบล อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวต่อไร่ และร้อยละการใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง จะสามารถนำไปประมาณการปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวเป็นรายพันธุ์ข้าวที่ศูนย์ข้าวชุมชนควรจะผลิตสำหรับปีเพาะปลูกหน้าได้

คำสำคัญ : พฤติกรรมการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว , ความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าว , ศูนย์ข้าวชุมชน

Usage Behavior of Rice Seed , Demand for Rice Seed , Community Rice Centers

Abstract

Objectives of this study were to study the usage behavior of rice seed of farmers for estimating demands for rice seed for community rice centers by collecting data of rice seed used in the 2018/19 crop year from 821 farmers growing rice in the areas near by 10 community rice centers in Provinces of Kamphaengphet , Sukhothai , Phitsanulok , Phitjiti and Nakhonsawan . Data of rice seed productions of 141 members of these community rice centers were also collected. Besides, data of rice seed used and area planted by seed variety from the registration of farmers before plantation every season of the 2017/ 18 to 2018/2019 crop years were also

collected. These data would help in estimating demand for rice seed by variety for each community rice center.

It was found that average years of farming of farmers was 27 years. Average rice planted areas of wet and dry seasons were 30.619 and 28.048 rai, respectively. 75.2 per cent of farmers planted rice twice a year. More than 90 percent of both season plantation were broadcasting. Average yield of wet and dry season were 757.63 and 796.0 kilograms per rai , respectively in which approximately 29 percent was owned seed and only 17 percent was seed bought from community rice center . It was also found that only 51.5 percent of farmers used to buy rice seed from their community rice centers. The main reasons for not buying were that community rice centers produced less both varieties and quantity of rice seed. This was because every community rice center faced the same problem of too small capacity of rice seed sorting machine which is less than 5 metric tons per day. Especially in the harvesting season , the capacity is very much less than demands. These machines were supported by the government.

The above limitation has made community rice center in choosing to produce the only varieties of rice seed that most of farmers in the area used. By using the data of varieties of rice seed used and planted areas that farmers registered with the office of agricultural extension office at sub district level in the past , it was found that the most favorite 5 varieties of rice seed used in these areas were RD49 , RD41 , Phitsanulok2 , Khao Dawk Mali 105 and RD29 for wet season and RD49, RD41, Phitsanulok2, RD49 and RD57 for dry season. Combine with the data of planted area of rice in the related sub district , rice seed used per area , percent of owned rice seed used , the quantity of rice seed by variety of rice that each community rice center would produce in the next crop year could be estimated.